

سوال

تصمیم گرفته‌ام که ان شاءالله امسال به حج بروم. خواهش می‌کنم هرگونه نصیحت و توصیه‌ای که برای حج مورد نیاز است بیان نمایید. همینطور سوالی دارم: آیا زنان در انجام حج تفاوتی با مردان دارند؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

خواهر گرامی مسلمان، برای تصمیمی که گرفته‌اید و قصد رفتن به مکه و انجام فریضه‌ی حج را دارید به شما تبریک می‌گوییم. این فریضه‌ای است که بسیاری از زنان مسلمان از آن غافل مانده‌اند و بسیاری از آنان نمی‌دانند که حج بر آنها فرض است و بعضی هم می‌دانند اما آنقدر امروز و فردا می‌کنند که اجل مهلت‌شان نمی‌دهد و بدون انجام این فریضه از دنیا می‌روند. برخی نیز چیزی درباره‌ی مناسک حج نمی‌دانند و در حین انجام آن مرتکب کارهای ممنوع و حرام می‌شوند و چه بسا بی‌آنکه بدانند حجتشان باطل می‌شود.

حج فریضه‌ای است از جانب خداوند بر بندگان و پنجمین رکن اسلام است و جهاد زنان. چرا که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - خطاب به عائشه - رضی الله عنها - فرمودند: **جهاد شما حج است** به روایت بخاری.

این‌ها برخی از نصیحت‌ها و توصیه‌ها و احکام ویژه‌ی بانوانی است که قصد حج نموده‌اند و آنان را برای انجام یک حج مبرور یاری می‌رساند. حج مبرور حجتی است که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - درباره‌ی آن فرموده است: **پاداشی جز بهشت ندارد** متفق علیه.

۱- اخلاص برای الله شرط درستی و پذیرش هر عبادتی از جمله حج است. بنابراین حج خود را خالصانه برای الله انجام بده و از ریا دوری کن که هم باعث تباه شدن عمل می‌شود و هم مستوجب عقوبت است.

۲- پیروی از سنت و انجام عمل بر اساس روش پیامبر - صلی الله علیه وسلم - شرط دوم پذیرش و صحت هر عملی است، چرا که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: **هر کس کاری را انجام دهد که امر ما بر آن نیست، آن [کار] مردود است** به روایت مسلم.

بنابراین لازم است که احکام حج را بر اساس سنت پیامبر - صلی الله علیه وسلم - انجام دهید و در این راه می‌توانید از کتب

مفیدی که بر اساس ادله‌ی صحیح از قرآن و سنت نوشته شده‌اند یاری بجوئید.

۲- از شرک بزرگ و کوچک و همه‌ی گناهان دوری کنید، چرا که شرک بزرگ باعث خارج شدن از دین و نابودی اعمال نیک و مجازات خداوندی است، شرک کوچک نیز موجب از بین رفتن عمل و مجازات است، و گناهان نیز مستوجب مجازات هستند.

۴- برای زن جایز نیست بدون همراهی محرم به حج یا دیگر مسافرت‌ها برود، زیرا پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: **زن به مسافرت نمی‌رود مگر همراه با محرم متفق علیه.**

۵- زن اجازه دارد با هر لباسی که می‌خواهد - چه سیاه و چه غیر آن - احرام نماید، اما باید از لباسی که باعث خودنمایی یا شهرت است مانند لباس‌های تنگ و شفاف و کوتاه و باز و پر زرق و برق و نقش و نگار دوری کند. همینطور زنان نباید خود را به مردان شبیه سازند یا لباسی همانند زنان کافر بپوشند.

از اینجا مشخص می‌شود مخصوص گرداندن لباس خاصی برای احرام به رنگ سبز یا سفید از سوی برخی زنان هیچ دلیلی ندارد و بلکه از بدعت‌های نوساخته است.

۶- برای زن مُحْرِم جایز نیست که پس از نیت احرام، بر روی بدن یا لباس از هرگونه عطری استفاده کند.

۷- برای زنی که مُحْرِم است برداشتن موی سر و بدن به هر وسیله‌ای جایز نیست. همینطور کوتاه کردن ناخن در حال احرام جایز نیست.

۸- استفاده از برقع و نقاب (روبنده) و پوشیدن دستکش در حال احرام جایز نیست، زیرا پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: **زن [در حال احرام] نقاب به چهره نمی‌زند و دستکش به دست نمی‌کند** به روایت بخاری.

۹- اما با وجود جایز نبودن استفاده از برقع و نقاب، زن مُحْرِم چهره و دو دست خود را در برابر مردان نامحرم آشکار نمی‌کند، زیرا وی می‌تواند به هر وسیله‌ای مانند لباس و روسری و مانند آن چهره‌اش را بپوشاند. ام المومنین عائشه - رضی الله عنها - می‌گوید: **در حالی که همراه رسول الله - صلی الله علیه وسلم - مُحْرِم بودیم، کاروان‌ها از کنار ما می‌گذشتند، پس هنگامی که به ما نزدیک می‌شدند روسری خود را بر چهره می‌کشیدیم و هرگاه عبور می‌کردند چهره‌ی خود را آشکار می‌کردیم** به روایت ابوداود و تصحیح شیخ آلبنانی در **حجاب المرأة المسلمة**.

۱۰- برخی از زنان هنگام احرام چیزی شبیه به عمامه بر سر می‌گذارند تا روسری یا چادر [که بر صورت خود انداختند] به چهره‌شان برخورد نکند، اما نیازی به این تکلف و سختگیری نیست و اشکال ندارد چادر یا روسری، چهره‌ی زنی که احرام است را لمس کند.

۱۱- پوشیدن پیراهن یا شلوار و جوراب و استفاده از النگو و انگشتر طلا و ساعت و مانند آن برای زنان مُحَرَّم اشکالی ندارد اما باید زینت خود را در هر حال - در حج و غیر حج - از مردان نامحرم پنهان نماید.

۱۲- برخی از زنان در حال عذر شرعی (عادت ماهیانه) در حالی که قصد حج یا عمره را دارند به گمان اینکه در حال احرام باید حتماً از عادت ماهیانه پاک باشند، از میقات می‌گذرند و احرام نمی‌کنند حال آنکه این اشتباهی است واضح، زیرا حیض مانع از احرام نیست و زن حائض می‌تواند احرام کند و همه‌ی کارهای حج را به جز طواف انجام دهد و طواف را به بعد از پاکی موکول نماید، و اگر به میقات برگردد و از آنجا احرام نکند باید به سبب ترک یک واجب قربانی دهد.

۱۳- زن در صورتی که می‌ترسد مانعی وی را از انجام مناسکش باز بدارد، می‌تواند شرط کند و بگوید: **إِنْ حَبَسَنِي حَابِسٌ فَمَحَلِّي حَيْثُ حَبَسْتَنِي** (اگر مانعی مرا [از کامل کردن مناسکم] باز داشت، خارج شدن من از احرام همانجایی است که باز مانده‌ام). و در این صورت اگر پیش آمدی مانع از کامل کردن مناسکش شد از احرام بیرون می‌آید و چیزی بر گردن وی نخواهد بود.

۱۴- یادآوری اعمال حج:

اول) در روز ترویبه یعنی نهم ذی الحجه غسل را انجام دهید و احرام نموده و به این صورت لبیک بگویید: **لَبِيكَ اللَّهُمَّ لَبِيكَ، لَبِيكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبِيكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ.**

دوم) به منی بروید و نمازهای ظهر و عصر، و مغرب و عشاء را بدون جمع و در وقت خودشان بخوانید اما نمازهای چهار رکعتی را به صورت قصر (دو رکعت) به جای آورید.

سوم) با طلوع خورشید روز نهم ذی الحجه به عرفه بروید و نماز ظهر و عصر را به صورت قصر و جمع در وقت ظهر به جای آورید، سپس تا غروب خورشید در عرفه به دعا و نیایش و توبه و استغفار و ذکر پردازید.

چهارم) پس از غروب خورشید در روز نهم ذی الحجه از عرفه به مزدلفه بروید و نماز مغرب و عشاء را به صورت قصر و جمع به جای آورید و تا نماز صبح در مزدلفه بمانید و پس از نماز صبح به ذکر و دعا و مناجات پرداز تا هوا [پیش از طلوع خورشید] خوب روشن شود.

پنجم) پیش از طلوع خورشید روز عید از مزدلفه حرکت کنید و هنگام رسیدن به منی این کارها را انجام دهید:

الف - رمی جمره‌ی عقبه با هفت سنگریزه، و با پرتاب هر سنگریزه تکبیر بگویید.

ب - پس از بلند شدن خورشید قربانی را ذبح کنید.

ج - از همه‌ی موهائتان به اندازه‌ی یک بند انگشت (تقریباً دو سانتیمتر) کوتاه کنید.

د - به مکه برگردید و طواف افاضه را به جای آورید و در صورتی که متمتع هستید سعی میان صفا و مروه را به جای آورید، همچنین در صورتی که مفرد یا قارن هستید ولی همراه با طواف قدم سعی را انجام ندهاید.

ششم) در صورتی که خواهان تاخیر [در بازگشت] هستید روز یازدهم و دوازدهم و سیزدهم پس از زوال رمی جمرات را انجام دهید، و اگر می‌خواهید تعجیل کنید در روز یازدهم و دوازدهم رمی را انجام دهید و شب‌های آن را در منی بمانید.

هفتم) هرگاه خواستید به سرزمین خود برگردید طواف وداع را انجام دهید و اعمال حج به این ترتیب به پایان می‌رسد.

۱۵- زن با صدای بلند لبیک نمی‌گوید و طوری لبیک می‌گوید که زنانی که نزدیک او هستند صدایش را بشنوند طوری که به گوش مردان نرسد و این برای دوری از فتنه و جلب توجه است. وقت لبیک از احرام حج شروع می‌شود و تا رمی جمره‌ی عقبه در روز قربانی ادامه می‌یابد.

۱۶- اگر زنی بعد از طواف و پیش از سعی دچار عادت ماهیانه شد بقیه‌ی مناسک را کامل می‌کند و سعی را به جای می‌آورد زیرا سعی نیاز به طهارت ندارد.

۱۷- در صورتی که استفاده از قرص‌های جلوگیری از عادت ماهیانه برای زن زیانی نداشته باشد می‌تواند از آن استفاده نماید.

۱۸- در همه‌ی مناسک و اعمال حج سعی کنید از نزدیک شدن به مردان در جاهای شلوغ دوری کنید، به ویژه نزد حجر الاسود و رکن یمانی و همچنین در هنگام سعی و رمی جمرات. سعی کنید در اوقات خلوت‌تر این کارها را انجام دهید، زیرا ام المومنین عائشه - رضی الله عنه - در گوشه‌ای به دور از مردم طواف می‌کرد و در صورت ازدحام از استلام حجر الاسود یا رکن یمانی خودداری می‌کرد.

۱۹- زنان در حال طواف رمل نمی‌کنند و در هنگام سعی میان صفا و مروه نمی‌دوند. رمل یعنی راه رفتن سریع با قدم‌های کوتاه در سه دور اول طواف، و دویدن در سعی میان دو نشانه‌ی سبز است که برای مردان سنت است.

۲۰- از کتاب‌هایی که حاوی دعاهای خاص برای هر دور طواف هست دوری کنید زیرا این دعاها هیچ دلیل خاصی از قرآن و سنت ندارد ولی هرگونه دعای خیری برای دنیا و آخرت در حال طواف و سعی مشروع است که اگر این دعا ماثور باشد یعنی از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - روایت شده باشد بهتر است.

۲۱- زنانی که در عادت ماهیانه هستند می‌توانند کتب دعا و اذکار شرعی را بخوانند اگرچه شامل آیات قرآن باشد. همینطور این زنان می‌توانند بدون لمس مصحف قرآن بخوانند.

۲۲- مواظب آشکار شدن قسمت‌هایی از بدن به ویژه در جاهای وجود مردان نامحرم باشید، زیرا برخی از زنان توجهی به حضور مردان ندارند و در حال وضو به کشف صورت یا دست و ساعد و ساق پای خود می‌پردازند و چه بسا برخی از زنان روسری را از سر خود برمی‌دارند و موی سر و گردنشان آشکار می‌شود که همه‌ی این‌ها حرام است و جایز نیست و موجب فتنه‌ای بزرگ برای او و مردان می‌شود.

۲۳- زنان می‌توانند پیش از فجر از مزدلفه بیرون بیایند زیرا پیامبر - صلی الله علیه وسلم - به برخی از زنان و به ویژه آن‌هایی که ضعیف‌تر بودند اجازه دادند پیش از پنهان شدن ماه در پایان شب از مزدلفه بیرون آیند تا بتوانند پیش از ازدحام رمی جمره‌ی عقبه را انجام دهند. در صحیحین از عائشه - رضی الله عنها - روایت است که سوده - رضی الله عنها - از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - اجازه خواست تا شب جمع (یعنی مزدلفه) پیش از ازدحام مردم از آنجا بیرون بیاید و ایشان زنی سنگین (ضعیف و کند) بود، پس به ایشان اجازه دادند.

۲۴- در صورتی که سرپرست زن متوجه شلوغ بودن دور و بر جمره‌ی عقبه و خطر ازدحام برای زنانی که همراه وی هستند شد می‌تواند رمی جمره را تا شب به تاخیر اندازد. در این صورت جایز است رمی جمره را تا کم شدن ازدحام یا خلوت شدن جمره به تاخیر اندازد و کارشان اشکالی ندارد.

همینطور رمی سه روز تشریق؛ بانوان می‌تواند جمرات را پس از عصر که خلوت‌تر است انجام دهند، و در صورت عدم امکان اشکال ندارد رمی را تا شب به تاخیر اندازد.

۲۵- زن تا وقتی که کاملاً از احرام بیرون نیامده نباید به همسرش اجازه‌ی جماع یا مباشرت بدهد. بیرون آمدن کامل از احرام به انجام این سه کار وابسته است:

نخست: رمی جمره‌ی عقبه با هفت سنگریزه.

دوم: کوتاه کردن همه‌ی قسمت‌های مو به اندازه‌ی یک بند انگشت (حدود دو سانتیمتر).

سوم: انجام طواف حج (طواف افاضه).

وقتی زنی این سه کار را انجام دهد همه‌ی چیزهایی که با احرام بر وی حرام شده برایش حلال می‌شود، حتی جماع. اما اگر دو مورد آن را انجام دهد همه چیز جز جماع برای وی حلال می‌شود.

۲۶- آشکار کردن موی سر به هنگام کوتاه کردن آن در برابر مردان جایز نیست. متأسفانه برخی از زنان در محل سعی میان صفا و مروه در برابر مردان موی سر خود را کوتاه می‌کنند که این کار جایز نیست.

۲۷- بسیاری از زنان که همراه با خانواده‌ی خود به حج آمده‌اند در فضای باز و زیر پل‌ها و در پیاده‌روها و در راه مردم و

در مسجد خیف، همراه با مردان یا نزدیک آنان می‌خواهند که این کار علاوه بر ظاهر نامناسب منکر است و باید جلوی آن گرفته شود.

۲۸- زنانی که در عادت ماهیانه یا خونریزی پس از زایمان قرار دارند نیازی به انجام طواف و داع ندارند و این تخفیفی از سوی شرع و برای آسان شدن کار زنان است. این زنان می‌توانند بدون انجام طواف و داع با خانواده‌ی خود برگردند و هیچ چیز بر عهده‌ی آنان نخواهد بود.